

Ontwikkelmonitor onderzoekend vermogen

Studenten in het beroepsonderwijs moeten over onderzoekend vermogen beschikken. Veel opleidingen worstelen echter nog met het inbedden van onderzoekend vermogen in hun curricula. Wij zien dat de aanpak van docenten in hun lessen enorm kan verschillen en dat er (te) weinig onderling wordt afgestemd. Om een meer gezamenlijke en gedragen aanpak te krijgen binnen een opleiding, helpt het om met het docententeam een gesprek te organiseren. Verstaat iedereen wel hetzelfde onder onderzoekend vermogen? Hoe wordt onderzoekend vermogen getoetst? Zit er een logische opbouw tussen de jaren? Voelen docenten zich uitgerust om studenten hierin te begeleiden? In dit artikel delen we een instrument dat binnen Avans is ontwikkeld om dit gesprek binnen een opleiding te voeren: de ontwikkelmonitor.

DR. SANDRA WAGEMAKERS, DR. TEUN DUBBELMAN

ONDERZOEKEND VERMOGEN VRAAGT OM BIJ DE CONTEXT PASSENDE GRONDIGHEID

Het belang van het stimuleren van onderzoekend vermogen in het hbo wordt breed onderschreven (OCW, 2019; Vereniging Hogescholen, 2019).

OPLEIDINGEN WORSTELN MET DE INBEDDING VAN ONDER- ZOEKEND VERMOGEN IN HET CURRICULUM

Onderzoekend vermogen is namelijk nodig om complexe vraagstukken op te lossen, het eigen vakmanschap te verdiepen en professioneel te kunnen handelen. Het is onderdeel van het dagdagelijkse werk als professional.

- Professionals met onderzoekend

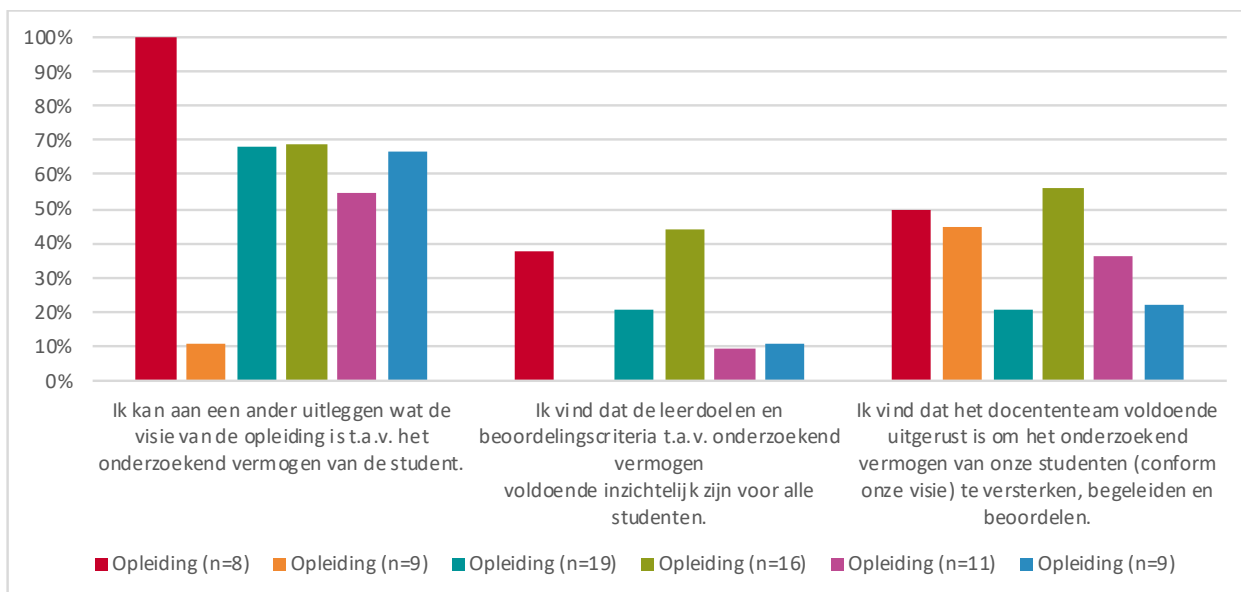
vermogen gaan na in hun eigen beroepscontext welke kennis en kunde ontbreekt. Je denkt na over wat je al wel én niet weet over het onderwerp en de situatie. Je hiervan bewust worden en dit benoemen is de eerste stap.

- Vervolgens besluit je hoe je omgaat met deze ontbrekende kennis of kunde. In sommige gevallen is het voldoende om een collega te vragen. In andere situaties google je naar kennis, ervaringen of antwoorden. En weer andere situaties vragen een uitgebreidere en meer systematische aanpak. Je weegt af of het belang van grondig te werk gaan de (tijds) investering waard is. Je kiest voor een aanpak die bij de context en situatie past.
- Je bent nu iets te weten gekomen wat je verder helpt. Je past dit toe in je werk (Munneke & Andriessen, 2021; Van der Velde et al., 2020).

De kwaliteit van de beroepsprestaties van studenten is afhankelijk van de manier en mate waarin onderzoekend vermogen wordt ingezet. Opleidingen worstelen echter met hoe je onderzoekend vermogen goed en consistent inbedt in het curriculum.

DE ONTWIKKELMONITOR IS EEN INSTRUMENT DAT HELPT BIJ HET VOEREN VAN DE DIALOOG OVER ONDERZOEKEND VERMOGEN

De ontwikkelmonitor is een instrument dat opleidingen ondersteunt in het voeren van de dialoog over het onderzoekend vermogen binnen de opleiding. Het instrument kan opleidingen helpen om:

Figuur 1, vragenlijst voorafgaand aan de sessie. aandeel docenten dat het eens is met de stelling

- De stand van zaken te bepalen;
- Ambities en acties te formuleren;
- Te helpen bij het monitoren van de gewenste ontwikkeling.

Het instrument bestaat uit een reeks vragen, verdeeld over vier verschillende categorieën: visie, curriculum, beoordeling en deskundigheid.

1. Visie. Om professionals op te leiden die allen beschikken over onderzoekend vermogen, is het belangrijk om als opleiding een visie te vormen op onderzoekend vermogen: wat is de relevantie van

het onderzoekend vermogen voor het beroep waarvoor wij opleiden?

2. Curriculum. Het vormen van een visie geeft richting aan het curriculum van het onderzoekend vermogen: hoe willen wij onze studenten onderzoekend vermogen aanleren?

3. Beoordeling. Het vormen van een visie geeft richting aan de beoordeling van het onderzoekend vermogen: hoe kunnen studenten laten zien dat ze bekwaam zijn als het gaat om onderzoekend vermogen?

4. Deskundigheid. Docenten spelen

een belangrijk rol in het opleiden van de studenten: wat moet een opleidingsteam kunnen en hoe kunnen zij zich daarin ontwikkelen?

DOOR DE ONTWIKKELMONITOR VOER JE EEN DIALOOG BINNEN EEN OPLEIDING EN BEDENK JE VERVOLGACTIES

De vier categorieën worden besproken in een gesprek van minimaal twee uur met sleutelfiguren van de betreffende opleiding. Denk bijvoorbeeld aan docenten, afstudeercoördinatoren, leden van de onderwijscommissie, een lector, of juist een vrij nieuwe docent die een frisse blik op het geheel kan werpen.

De deelnemers ontvangen in voorbereiding op de bijeenkomst een vragenlijst. Dit dwingt deelnemers om vooraf na te denken over de vier categorieën. Ook geeft de vragenlijst een eerste indruk van de knelpunten die spelen. Eén van de deelnemers draagt zorg voor de verslaglegging tijdens de sessie. Op basis van deze aantekeningen wordt een advies geformuleerd voor de curriculumcommissie van de opleiding met aanbevelingen en aandachtspunten. »

Definitie onderzoekend vermogen

WISSELEND BEELD TUSSEN OPLEIDINGEN DIE DE ONTWIKKELMONITOR HEBBEN INGEZET

Wij hebben bij zes opleidingen van Avans de ontwikkelmonitor ingezet en zien grote verschillen tussen de opleidingen. Waar de ene opleiding al een duidelijke visie heeft, waar docenten zich in kunnen vinden,

ONDERZOEKEND VERMOGEN IS HET DAGDAGELIJKSE WERK ALS PROFESSIONAL

blijkt in een andere opleiding slechts één van de negen mensen in staat aan een ander uit te leggen wat de visie van de opleiding is (zie figuur 1).

Regelmatig zien we dat docenten de studenten wel stimuleren om onderzoekend te werken, maar dat zij hun aanpak onvoldoende explici-

teren en delen met studenten. Dit zie je bijvoorbeeld terug in de leerdoelen en beoordelingscriteria (zie figuur 1). In de afstudeerfase is over het algemeen meer expliciete aandacht voor onderzoekend vermogen dan in de propedeuse en hoofdfase (zie figuur 2). Het is belangrijk om expliciet te maken welke aspecten van onderzoekend vermogen nodig zijn en waarom. Dit kan studenten helpen om beter de afweging te kunnen maken welke grondigheid nodig is bij het uitwerken van een probleem.

GOEDE AFSTEMMING TUSSEN VERSCHILLENDE JAREN EN DOCENTEN IS BELANGRIJK

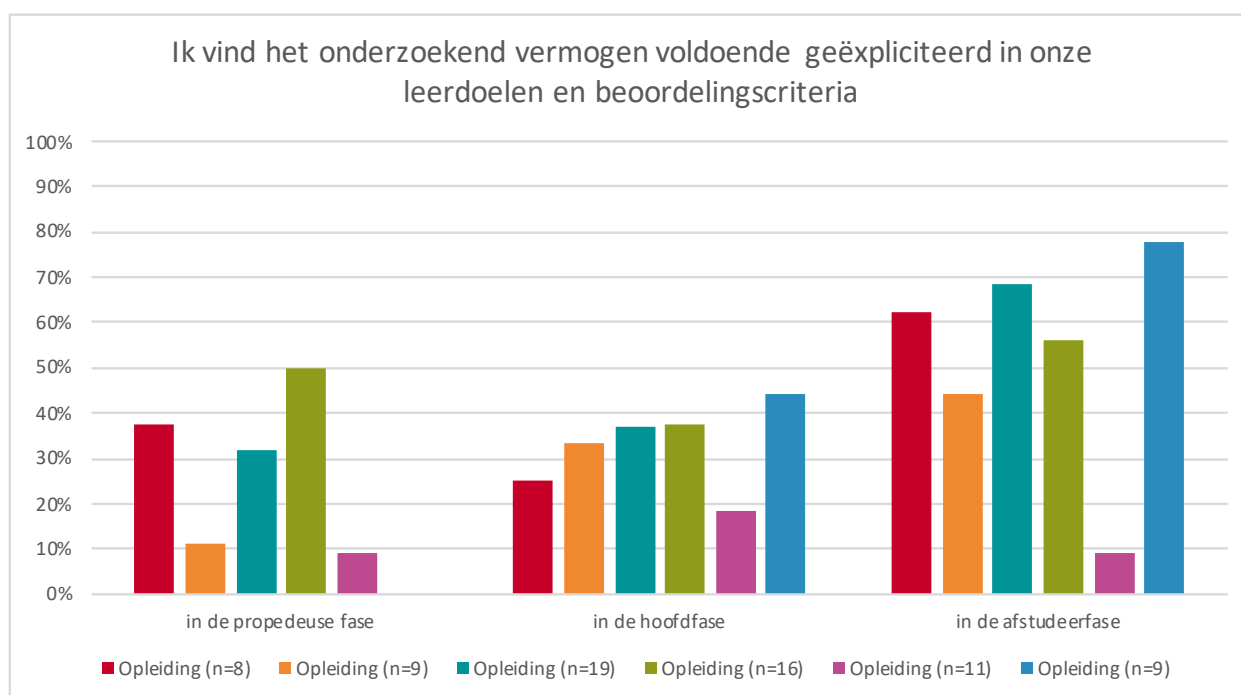
Goede afstemming tussen verschillende jaren en docenten is nog niet overal optimaal. Vaak weten docenten in grote docententeams te weinig af van elkaars lessen. Docenten werken dan nog te veel op eigen eilandjes. Zo delen ze bijvoorbeeld nog te weinig met elkaar hoe ze onderzoekend vermogen toetsen.

Impliciete beoordeling op onderzoekend vermogen én onvoldoende afstemming tussen docenten kan leiden tot problemen rondom consistentie. Dit kan zowel binnen een vak plaatsvinden als tussen de verschillende jaren heen. Hoewel docententeams soms wel een consistente lijn ambiëren, wordt dit niet altijd gerealiseerd. In een van de sessies werd gesproken over een mogelijke herijking rondom de beoordelingscriteria waarbij docenten uit verschillende jaarlagen betrokken zijn.

ONDERZOEKEND VERMOGEN IS NIET ALLEEN ONDERZOEK DOEN

Een ander risico is dat uitsluitend docenten in onderzoeksvakken zich verantwoordelijk voelen voor het aanleren van onderzoekend vermogen. Dit is zonde. Juist omdat onderzoekend vermogen onderdeel is van de dagdagelijkse praktijk van een professional zou er in alle vakken aandacht voor moeten zijn.

Daarnaast is de kwaliteit van een beroepsprestatie afhankelijk

Figuur 2, vragenlijst voorafgaand aan de sessie. aandeel docenten dat het eens is met de stelling

Avans Hogeschool Breda, de locatie van lectoraat Brein & Leren bij Avans

van de inzet van het onderzoekend vermogen. Studenten moeten leren kritisch te zijn op hun eigen werk en handelen. Docenten geven aan dat studenten het nog lastig vinden om met een passende grondigheid te werk te gaan. Ze zijn vaak tevreden

VAAK WETEN DOCENTEN IN GROTE DOCENTENTEAMS TE WEINIG AF VAN ELKAARS LESSEN

met hun eerste oplossing voor een vraagstuk, zonder de tijd te nemen om alternatieven te onderzoeken en voldoende onderbouwing voor hun keuzes te verzamelen. Docenten van allerlei vakken moeten ze daarin ondersteunen en begeleiden.

VOER HET GESPREK EN NEEM CONCRETE ACTIES

Wij hebben de ontwikkelmonitor binnen zes opleidingen van Avans met succes afgenomen. De dialoogsessies leveren concrete input op voor curriculumcommissies om verbeteringen in het onderwijs door te voeren. Toch is de monitor alleen niet voldoende om onderzoekend vermogen steviger te verankeren. De ontwikkelmonitor helpt bij het signaleren. Om tot oplossingen te komen, zijn aanvullende acties nodig. Daarom zien wij de ontwikkelmonitor vooral als het begin van een langer traject, waarin adviseurs en docenten gezamenlijk de gesignaleerde knelpunten aanpakken. Zijn jullie enthousiast geworden om de ontwikkelmonitor ook binnen jullie opleiding in te zetten? Wij stellen het instrumentarium graag beschikbaar zodat jullie er ook zelf mee aan de slag kunnen gaan. ■

Bronnen

- > Munneke, L., & Andriessen, D. (2021, 25 november). [Onderzoekend vermogen is niet ontwerpend vermogen](#). Geraadpleegd op 4 april 2022.
- > OCW (2019). *Strategische agenda hoger onderwijs en onderzoek; Houdbaar voor de toekomst*. Den Haag: OC&W.
- > Van der Velde, M., Munneke, L., Jansen, P., & Dijkers, J. (2020). *Onderzoekend vermogen in de praktijk*. Concept uitgeefgroep.
- > Vereniging Hogescholen (2019) *Professionals voor morgen - Strategische agenda 2019-2023*. Den Haag: Vereniging Hogescholen.

DR. SANDRA WAGEMAKERS (S.WAGEMAKERS1@AVANS.NL) IS SENIOR ADVISEUR ONDERZOEK IN ONDERWIJS EN ONDERZOEKER BIJ LECTORAAT BREIN & LEREN BIJ AVANS; DR. TEUN DUBBELMAN (T.DUBBELMAN1@AVANS.NL) IS SENIOR ADVISEUR ONDERZOEK IN ONDERWIJS BIJ AVANS